

Studijní opora k samostudiu: Problematika autismu

Vymezení:

PAS je zkratka pro český zastřešující termín Poruchy autistického spektra. Do této kategorie spadá každý jedinec s autismem, ať má v Čechách jakoukoliv diagnózu. Vývojová (pervazivní) duševní porucha. Projevuje se triádou postižení = abnormální: sociální interakcí, stálými opakujícími se vzorci chování, narušenými komunikačními schopnostmi.

Osobnost jedince s PAS – charakteristika

Schopnosti a chování různých autistických jedinců se navzájem velmi liší. Smyslové vnímání je oproti ostatním lidem odlišné, na určité podněty proto mohou reagovat jinak. Ve stupni postižení smyslového vnímání jsou velké rozdíly.

Komplexní diagnostika PAS

Moderní diagnostika autismu je mezioborová: psychologické vyšetření, psychiatrické vyšetření, neurologické vyšetření (stanovuje se, zda je autistická porucha v souvislosti s jinou somatickou nemocí či anomálií), speciálně pedagogická diagnostika.

Mezinárodní klasifikace nemocí ve verzi MKN-10 kóduje autistické poruchy:

1. Dětský autismus (F84.0) 2. Atypický autismus (F84.1) 3. Rettův syndrom (F84.2) 4. Jiná dezintegrační porucha v dětství (F84.3) 5. Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby (F84.4) 6. Aspergerův syndrom (F84.5) 7. Jiné pervazivní vývojové poruchy (F84.8) 8. Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná (F84.9)

Autismus - problémy komunikace

Řeč obvykle vážně narušena, schopnost mluvit zachována. Problém s mentální flexibilitou. Přiřazování významu, problém s abstrakcí. Problémy s chápáním symbolů. Problémy s chápáním souvislostí. Problémy s generalizací. Problémy se zájmy. Problémy s pamětí. Problémy se sociální komunikací.

Autismus - problémy v sociálních vztazích

Absence snahy o sdílení pozornosti. Nevyhledává vztahy s lidmi, chová se k lidem jako k předmětům. Chybí oční kontakt. Není si vědomo citů jiných lidí. Neumí spontánně napodobovat nebo naopak echochování bez ohledu na okolnosti. Nedodrжуje společenské normy a konvence.

Autismus - problémy s představivostí

Rigidita v myšlení, nedostatek představivosti. Rituály, nutkavé chování. Motorické stereotypy. Odpor ke změnám. Sbíráání předmětů. Omezený okruh zájmů, sbíráání faktů. Verbální rituály. Úzkost, strach a fobie.

Edukační proces u žáků s poruchami autistického spektra

Program TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Communication Handicapped Children)

Terapie, výchova a vzdělávání dětí s autismem i jiným komunikačním handicapem

USA, 1966, Severní Karolína v Chapel Hill,

Pod vedením světového odborníka na autismus profesora Erica Schoplera

Vznikl spoluprací rodičů a profesionálů jako reakce na tvrzení, že děti s autismem jsou nevzdělavatelné a jejich porucha je zapříčiněna špatnou výchovou rodičů

Program zahrnuje péči o osoby s autismem všech věkových kategorií

Obecné principy práce s lidmi s autismem: Individuální přístup, strukturované prostředí, vizuální podpora.

Individuální přístup

Fyzická struktura: přizpůsobení prostředí, domov, škola, chráněné bydlení, vhodné pracovní místo, fyzická struktura prostředí

Volba vhodného systému komunikace: vizualizace, předmětová komunikace, fotogramy, piktoqramy, kombinace s psanou formou, psaný rozvrh

Strukturalizace, strukturované vyučování

Struktura prostředí: kde užíváme paravánů, skříní, koberců, popřípadě vedlejší místnosti

Jasně vymezení hranic v prostoru napomáhají dítěti: rozpoznat místo určené k nějakému konkrétnímu účelu, rozpoznat, kde úkol začíná a kde končí.

Strukturované vyučování znamená: vnesení pevného řádu, přesné posloupnosti činností a jednoznačného uspořádání prostředí do života člověka s autismem, svět dostane logiku a řád, namísto chaosu nastoupí pocit bezpečí a jistoty, která umožní akceptovat nové úkoly, učit se a lépe snášet události, které jsou nepředvídatelné.

Vizualizace a strukturalizace denního režimu: napomáhá orientaci v čase, informuje, co žáka čeká a v jakém pořadí, odlišuje jednotlivé aktivity od sebe, vede k samostatnosti. Učí spojitosti mezi předmětem a obrázkem. Učí spojitosti mezi symbolem a konkrétní činností. Pokud autistické dítě dostává informace pouze po sluchové dráze má většinou potíže dekódovat jejich význam. Proto potřebuje vizuální podporu.

Systém vzdělávání

SPC pro děti s PAS, MŠ speciální, individuální integrace, ZŠS. ZŠ: intelekt od pásma nadprůměru až po lehkou mentální retardaci; ve specializované třídě pro žáky s autismem zřízené dle § 16; formou individuální integrace.

Oba způsoby vzdělávání vyžadují využití: podpůrných opatření, specifických metod a přístupů, úpravu obsahu vzdělávání, úpravu hodnocení, asistenta pedagoga.

Specifika vyučovacího procesu, metody a formy práce

Strukturované učení. Aplikovaná behaviorální analýza (ABA – individuální přístup, pochopení chování, odměna). Podpora komunikace s využitím výměnných komunikačních strategií. Rozvoj sociálních a komunikačních dovedností. Strategie řešení problémového chování. Program Son- Rise (speciální herna, připojování se k aktivitám dítěte)

Autismus – intervence

Psychoanalytická terapie. Farmakoterapie. Normalizace a deinstitucionalizace. Řízené chování. Facilitovaná komunikace. Program TEACCH.

Komunikační systém VOKS: výměnný obrázkový komunikační systém. Jedna z forem AAK . Cílovou skupinou jsou především klienti s PAS. S úspěchem využíván i u osob s jinou diagnózou.

Podstata VOKSu: výměna obrázků, fotografií, předmětů. Komunikační deník. Výuka. Zavedení do praxe.

Výhody VOKSu: Srozumitelný. Rychle osvojitelný. Zvýšení aktivity dětí při komunikaci. Využitelný v každém prostředí. Lze začít v jakémkoli věku.

Nevýhody VOKSu: Není využitelný u dětí, které nediferencují. Omezená slovní zásoba. Nutnost mít komunikační deník u sebe. Při nácviu nutnost dvou pedagogů.

Doporučená literatura:

BALL, James. Early intervention & autism: real-life questions, real-life answers. Arlington, Tex.: Future Horizons, c2008. ISBN 978-1-932565-55-3.

BAZALOVÁ, Barbora. Autismus v edukační praxi. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1195-2.

BOGDASHINA, Olga a Theo PEETERS. Autism and the edges of the known world: sensitivities, language and constructed reality / Olga Bogdashina; foreword by Theo Peeters. 2010. ISBN 978-1-84905-042-5.

HOPE-WEST, Allison. Securing Appropriate Education Provision for Children with Autism Spectrum Disorders; a guide for Parents and Professionals. London; Philadelphia: Jessica Kingsley, 2011. 144 s. ISBN 978-1-84905-153-8.

HRDLÍČKA, Michal a Vladimír KOMÁREK, ed. Dětský autismus: přehled současných poznatků. 2., dopl. vyd. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0686-6.

KNAPCOVÁ, Margita a Marcela JAROLÍMOVÁ. Výměnný obrázkový komunikační systém – VOKS. [2. vyd.]. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 80-86856-14-3.

QUINN, Barbara. Autism, Asperger syndrome and pervasive developmental disorder: an altered perspective. London; Philadelphia: Jessica Kingsley, 2011. 207 s. ISBN 978-1-84905-827-8

STRAUSSOVÁ, Romana a Monika KNOTKOVÁ. Průvodce rodičů dětí s poruchou autistického spektra: jak začít a proč. Praha: Portál, 2011. Rádcí pro zdraví. ISBN 978-80-262-0002-4.

ŠPORCLOVÁ, Veronika. Autismus od A do Z. V Praze: Pasparta, 2018. ISBN 978-80-88163-98-5.

Thorová, Kateřina (2016). Poruchy autistického spektra. Praha: Portál, 2016.

TUCKERMANN, Antje, Anne HÄUßLER a Eva LAUSMANN. Strukturované učení v praxi: uplatnění principů Strukturovaného učení v prostředí běžné školy. V Praze: Pasparta, 2014. ISBN 978-80-905576-3-5.

VERMEULEN, Peter. Autistické myšlení. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1600-3.

VILÁŠKOVÁ, Dagmar. Strukturované učení pro žáky s autismem: (s přihlédnutím k postižení zraku a mentální retardaci). Praha: Septima, 2006. ISBN 80-7216-233-0.